

تازه‌های کتاب در خاورمیانه

تهیه و تنظیم:

دکتر حمید احمدی

دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

Mark Tessler, ed, *Area Studies and Social Science: Strategies For Understanding Middle East Politics*, Bloomington, Indiana University Press, 1999. 158 pages

مطالعات منطقه‌ای و علوم اجتماعی:

استراتژی‌های درک سیاست خاورمیانه

نویسنده به منظور فهم دقیق‌تر و بهتر سیاست‌های معاصر خاورمیانه و ارائه یک چهارچوب راهنما در این جهت، رهیافت‌های مربوط به مطالعات منطقه‌ای و رهیافت‌های علوم اجتماعی را در هم ترکیب می‌کند.

کتاب علاوه بر بحث‌های تئوریک و متدولوژیک مربوط به تحقیقات خاورمیانه‌ای، حاوی ده فصل عمده است که بحث‌های مهمی چون نظریه سیاسی، روابط دولت و جامعه، سیاستگذاری عمومی، کار،

مذهب، کشمکش اعراب و اسرائیل، اقتصاد سیاسی، و سهم تحقیقات خاورمیانه‌ای در درک نظریه روابط بین‌الملل را در بر می‌گیرد.

Leonard Binder, *Ethnic Conflict and International Politics in the Middle East*. Gainesville, FL: University of Florida Press, 1999. 372 pages.

کشمکش قومی و سیاست بین‌الملل
در خاورمیانه

مطالعات قبلی مربوط به مسایل قومی در خاورمیانه، این پدیده را در چهارچوب نظریه ایدئولوژی ناسیونالیستی بررسی کرده و با وضع اقلیت‌های منطقه را تحلیل کرده اند.

این کتاب بر ابعاد بین‌المللی کشمکش قومی در خاورمیانه تأکید می‌کند. لئونارد بایندر در فصل مقدماتی کتاب می‌گوید که «سیاست منطقه‌ای قومی و سیاست بین‌المللی منطقه‌ای با یکدیگر ادغام شده‌اند و بعد منطقه‌ای بر بعد داخلی غلبه دارد» (ص ۸). بخش‌های دیگر کتاب که در برگزیده ۱۴ فصل عمده است، مقالات سایر محققان برجسته خاورمیانه‌ای را در بر دارد. این فصول چهارده‌گانه به چهار بخش سازماندهی شده‌اند:

- ۱- ناسیونالیسم عرب: همکاری، کشمکش و سلطه، ۲- ایران اسلام و خلیج فارس؛
- ۳- ترکیه، کردها و آسیای میانه؛ و
- ۴- اردن- فلسطین - اسرائیل. بایندر در بخش نتیجه‌گیری کتاب چنین نظر می‌دهد که ساختار قومی سیاست که «بر تمام سطوح دیگر سیاست در خاورمیانه غلبه دارد»

یکدیگر را تقویت می کنند؛ (۳) کشورهای دارای اقتصادهای نسبتاً باز و رژیمهای نسبتاً دمکراتیک (اسرائیل، مصر، اردن و ترکیه) می توانند نقش با ارزشی در تقویت همکاری منطقه ای ایفا کنند؛ (۴) بسیج حمایت داخلی از همکاری منطقه ای برای تحقق همکاری میان دولت ها ضرورت دارد؛ (۵) و ترکیه توان و منافع ویژه ای برای ایفای نقش پل سازی اقتصادی و سیاسی در منطقه دارد.

Millard Burr and Robert O. Collins, *Africa's Thirty Year's War: Chad, Libya, and Sudan, 1963-1993*. Boulder, Co: Westview Press, 1999. 280 pages .
جنگهای سی ساله آفریقا: چاد، لیبی و

سودان

این کتاب کشمکش میان کشورهای عمده آفریقا بر سر چاد را مورد بررسی قرار می دهد. در این کشمکش منافع فرانسه، ایالات متحده و سازمان وحدت آفریقا درگیر شد و منابع کشورهای درگیر در کشمکش را به فرسایش کشاند. کتاب با بحث مفصل پیرامون ارتباط جغرافیایی، تاریخی میان صحرا، ساحل و سودان آغاز می شود. فصل دوم کتاب بر چاد یکی از فقیرترین کشورهای آفریقا که از سوی شش کشور تازه ظهور آفریقایی محاصره شد، و پس از کسب

(ص ۳۷۲)، خود تغییر چندانی نمی کند و در نتیجه سیاست خارجی منطقه ای نیز دچار تغییر نمی شود.

Ali Carkoglu, Mine Eder and Kemal Kirisci, *The Political Economy of Regional Cooperation in the Middle East*. London and New York: Routledge, 1998. 232 pages.

اقتصاد سیاسی همکاری منطقه ای در خاورمیانه

نویسندگان کتاب بر این نکته تاکید می کنند که چرا باید برای رسیدگی به ثبات سیاسی در منطقه خاورمیانه، به همکاری منطقه ای اولویت داد و راه کارهای چگونگی دست یابی به این هدف را مورد بررسی قرار می دهند. آنها به این نکته اشاره می کنند که تبیین های منطقه ای و بین المللی پیرامون بی ثباتی در منطقه کافی نیستند، و عوامل داخلی از اهمیت بیشتری در درک کشمکش و همکاری در خاورمیانه برخوردار هستند. نویسندگان پنج فرضیه اصلی در این رابطه ارائه می دهند: (۱) گرایشات اخیر در اقتصاد جهانی و در سیاست خاورمیانه ای به همکاری منطقه ای کمک می کنند؛ (۲) صلح / ثبات و همکاری اقتصادی فرایندهای متقابلی هستند که

استقلال در دهه ۱۹۶۰ به سیاست‌های جنگ منطقه ای و جنگ سرد وارد شد، تکیه می‌کند. در فصل‌های بعدی، نویسندگان تکامل مبارزه سی ساله بر سر چاد را مورد بررسی قرار می‌دهند. مبارزه ای که جاه طلبی شخصی، طمع، انتقام و تحریک از ویژگی‌های عمده آن بودند. نویسندگان نشان می‌دهند که چگونه سقوط اتحاد شوروی به صف بندی مجدد منافع منطقه ای منجر شد و همین مساله جنگ را به پایان آورد. آنها همچنین این نکته را نشان می‌دهند که چاد در نتیجه جنگ به یک وضعیت فقر، و عنصر مطرود اقتصاد جهانی دچار شد، و پس از جنگ ثبات و حکومت در چاد به صورت خواب و خیال در آمد.

Moonis Ahmar, *The Road To Peace in South Asia: Relevance and Irrelevance of the Middle East Experience*, Karachi: University of Karachi, 1999.

راه صلح در جنوب آسیا؛ ربط و بی ربط تجربه خاور میانه

این کتاب نخستین تجربه مقایسه منظم کشمکش اعراب و اسرائیل با کشمکش هند و پاکستان و فرایندهای صلح در این دو منطقه است. مؤلف این اثر، در همان آغاز بر این نکته تأکید می‌کند که بر رهیافت‌های

غیر سنتی (غیرنظامی) امنیت تکیه می‌کند. مونس احمر کاربرد تجربیات اعراب و اسرائیل در فرآیند صلح را برای پیشبرد صلح در شبه قاره هند مورد بررسی قرار می‌دهد.

Hassan N. Diab, *Beirut: Reviving Lebanon's Past*, Westport. CT: Praeger Publishers, 1999. 130 pages

بیروت: احیاء گذشته لبنان

این کتاب به شرح ظهور بیروت به عنوان یک مرکز مالی، تجاری و اقتصادی در سالهای پس از استقلال لبنان (۱۹۷۵-۱۹۴۳) می‌پردازد و رابطه میان موفقیت شهر و شرایط زندگی طبقات اجتماعی گوناگون و مناطق سایر بخشهای کشور را مورد بررسی قرار می‌دهد. نویسنده معتقد است که لبنان در این دوره «رشد بدون توسعه» را تجربه کرد (ص ۳۳)، و در جریان آن بخش مالی و طبقه بازرگان آن به زیان اکثریت مردم به شکوفایی رسید و گسترشی را دامن زد که در نهایت قابل دوام نبود. نویسنده از این مطالعه تجدید نظر طلبانه به عنوان نوعی هشدار علیه اجرای سیاست‌های جاری برای اعاده نقش سابق بیروت به عنوان «سوئیس خاور میانه» علی‌رغم تاثیرات اقتصادی معکوس آن، استفاده می‌کند. از نظر دیاب جلوگیری از نابرابری‌های جدید به ظهور «یک نظام سیاسی

Oliver Bast, *Les Allemands en Perse Pendant la Premier Guerre Mondiale: d' apres Les Sources diplomatiques Francaises*, Paris: Peeter Publishers and Booksellers, 1997. 135 pags.

آلمانها در ایران در جریان جنگ جهانی اول

نویسنده کتاب معتقد است که اکثر نویسندگان مسایل خاورمیانه تنها به آرشیوهای انگلستان برای روشن شدن تحولات و مسایل پشت پرده تحولات این منطقه رجوع می کنند و معمولاً مورخان آرشیوهای فرانسه را نادیده گرفته اند. کانون محوری توجه نویسنده، تلاشهای دیپلماتیک فرانسه در ایران برای از میدان بدر کردن آلمان در طی جنگ جهانی اول است.

Sanford R. Silverburg and Bernard Reich, *U.S. Foriegn Relations With the Middle East and North Africa. A Bibliography* (1998 Supplement). London and Lanham, MD: the Scarecrow Press, 1999. 466 pages .

روابط خارجی آمریکا با خاورمیانه و شمال آفریقا

این اثر به واقع کتابنامه مربوط به سیاست خارجی آمریکا در خاورمیانه و شمال آفریقا

دمکراتیک جدید بستگی دارد که صادقانه به فکر نیازهای توده های محلی است» (ص ۱۱۱). و این همان درسی است که از تجربیات سخت گذشته آموخته شده است.

Donald M. Mckale, *War by Revolution: Germany and Great Britain in the Middle East in the Era of World War I*. London: Kent State University Press. 1998. 230 pages.

جنگ از طریق انقلاب: آلمان و انگلستان در خاورمیانه در دوران جنگ اول جهانی

این کتاب، مطالعه جامع رقابت میان آلمان و انگلستان در خاورمیانه در دوره جنگ جهانی اول است. مطالب و بحث های کتاب بر اساس رشته ای وسیع از منابع دست اول و دومی است که برخی آنها اخیراً طبقه بندی شده اند. نویسنده ضمن ارائه توصیف های مفصل بر آن است تا نشان دهد که چگونه سیاست های انگلستان و آلمان در خاورمیانه در جریان جنگ اول جهانی قبایل عرب را در بر گرفت. او تاثیرات این سیاست ها را بر توافق های نهایی صلح نیز مورد بررسی قرار می دهد. به نظر او جنگ آلمان در خاورمیانه به تضعیف امپراتوری جهانی انگلستان کمک کرد.

هشت کشور، بر عوامل مربوط به ارتباط متقابل میان گروه‌های اسلامی و رژیم‌ها، نفوذهای اقتصادی، و شکافهای قومی و توسعه اجتماعی تمرکز می‌کند. نویسنده مشخصه‌هایی از فرهنگ سیاسی اسلام ارائه می‌کند و با تحلیل آماری نشان می‌دهد که فرهنگ سیاسی اسلامی نفوذ عمده‌ای بر سطوح دموکراسی و حفاظت از حقوق فردی در جوامع مسلمان نداشته است.

Jerome W. Clinton, Tr, *In the Dragon's Claws: the Story of Rostam & Esfandiyar From the Persian Book of Kings*, Washington. DC: Mage Publishers, 1999. 141 pages.

در چنگال‌های اژدها: داستان رستم و اسفندیار

این کتاب به واقع ترجمه داستان رستم و اسفندیار و نبرد آنها از شاهنامه فردوسی است که توسط جروم دبیلو کلینتون صورت گرفته است. مترجم مقدمه مفصلی نیز به ترجمه داستان نوشته و به تفسیر آن پرداخته است. به نوشته او در جهان شاهنامه، پادشاه از پذیرش الهی برخوردار است و ستایش‌آمیزترین ارزشهای جامعه در قهرمانانی چون رستم و اسفندیار تجسم یافته است. به گمان او داستان رستم و اسفندیار

است که نسخه محدودتر آن در ۱۹۹۰ انتشار یافت. در ۱۹۹۴ نیز ضمیمه‌ای برای آن حاوی منابع جدید منتشر شد. کتاب جدید ۳۵۰۰ عنوان مربوط به موضوع را در برمی‌گیرد. منابع مندرج در این کتاب بیشتر منابع رسمی و محققانه است که به زبانهای غربی نیز محدود می‌شود. یکی از ویژگیهای عمده این کتاب آن است که نوعی مرجع برای منابع کتابنامه‌ای الکترونیکی است که توسط وزارتخانه‌ها و مؤسسات گوناگون دولت آمریکا در اینترنت ارائه شده است.

Daniel E. Price, *Islamic Political Culture, Democracy, and Human Rights: A Comparative Study*, Westport, CT: Praeger Publishers, 1999. 186 pages.

فرهنگ سیاسی، دموکراسی و حقوق بشر اسلامی:

این کتاب روابط میان اسلام، دموکراسی و حقوق فردی را در یک سطح فراملی مورد مقایسه قرار می‌دهد. موارد مقایسه‌ای، که ستون فقرات این اثر را تشکیل می‌دهند، عبارتند از مصر و اردن؛ سوریه و تونس؛ عربستان سعودی و مراکش؛ و الجزایر و ایران. نویسنده به منظور تبیین تفاوت‌های مربوط به تأثیر اسلام بر سیاست‌های این

تجلی بدگمانی عمیق نسبت به خواسته های قهرمان گرایی است، و نشان دهنده شک و تردید شگفت آور دوران مدرن در باره ارزشهای مربوط به آن است.

Reuven Fireston, *Jihad: the Origin of Holy War in Islam*, New York and Oxford, UK: Oxford University Press, 2000, 171 pages.

جهاد: ریشه جنگ مقدس در اسلام

این کتاب نه به توصیف جنگ در اسلام می پردازد و نه به توصیف جزمیت مذهبی. در عوض به بررسی ریشه های آنچه که جهان غرب از آن به عنوان «جنگ مقدس» نام می برد دست می زند. در مقدمه کتاب آمده است که این تحقیق «بیانگر بررسی مجدد اندیشه قدیمی و پذیرفته شده ای از تاریخ است که می گوید مفهوم اسلامی «جنگ مقدس» به شیوه های منسجم و خطی در پاسخ به برخی گرایشات تاریخی در طی دوران اولیه تا دوران میانه بعثت پیامبر اسلام در قرن هفتم میلادی تکامل یافت (ص ۷۱). این کتاب که از هفت فصل تشکیل شده است به ۳ بخش تقسیم می شود. بخش اول معنی جنگ مقدس و جهاد را تعریف می کند، و بر محیط عربستان تمرکز دارد. بخش دوم شیوه های متفاوت تحلیل آیات قرآن را به منظور شفاف

کردن ریشه «جنگ مقدس» تشریح می کند. بخش سوم به بررسی سنت و سیره پیامبر می پردازد. نویسنده در نتیجه کتاب یافته خود پیرامون نفوذ عوامل مذهبی، سیاسی، ایدئولوژیک و خویشاوندی را بر تکامل جهاد به طور خلاصه ارائه می دهد.

Mohammed Abed al-Jabri, *Arab-Islamic Philosophy: A Contemporary Critique*, Austin, TX: University of Texas Press, 1999, 130 pages.

فلسفه عربی - اسلامی؛ یک نقد معاصر

این کتاب که نوشته محمد عبدالجباری یکی از برجسته ترین متفکران معاصر عرب است، و توسط عزیز عباسی از زبان فرانسه به انگلیسی ترجمه شده است، بیانگر یک نقد بدیع و رادیکال از تفکر عربی است که هم رابطه این تفکر با گذشته را تشریح می کند و هم در صدد است راه جدیدی را برای مدرنیته فلسفی پیشنهاد کند. در این تحقیق، خوانندگان جهان روشنفکری عربی را که بخش زیادی از تفکر غربی براساس آن استوار شد، و به شکل دیدگاههای فلسفی مدرن درآمد، کشف می کنند. برای نمونه، عبدالجباری یک فلسفه ابن رشدی مدرن فردگرا، اسلامی و عربی ارائه می دهد.

Mordechai Nisan, *Identity and Civilization: Essays on Judaism, Christianity and Islam*, Lanham, MD: University Press of America, 1999. 182 pages.

هویت و تمدن: مقالاتی پیرامون

یهودیت، مسیحیت و اسلام

نویسنده که استاد دانشگاه عبری بیت المقدس است، در این کتاب چهار لایه واقعیت بشری را به بحث می گذارد: مذهب، فلسفه، فرهنگ و جنگ. فصل اول مذهب را از طریق رابطه دیالکتیکی یهودیت با اسلام و اهمیت سیاسی آن مورد سؤال قرار می دهد. نویسنده در باب فلسفه یک تحقیق هستی شناسانه و سیاسی در مورد یهودیت، مسیحیت و اسلام ارائه می دهد. فصل نهایی به جایگاه جنگ در مذهب، فلسفه و انسانشناسی اختصاص دارد. در این فصل بر حمله اسلامی به غرب و اسرائیل تأکید خاصی گذاشته شده است.

Nasim Ahmad Jawed, *Islam's Political Culture: Religion and Politics in Predivided Pakistan*, Austin, TX: University of Texas Press, 1999. 158 pages.

فرهنگ سیاسی اسلام: مذهب و سیاست در پاکستان قبل از تقسیم

نویسنده با تکیه بر یک نظرسنجی مربوط به

سال ۱۹۶۹ که در پاکستان غربی و شرقی پیرامون تعدادی متون اسلامی به عمل آمد، در صدد بر می آید تا به عمده ترین سؤالات ایدئولوژیک سیاسی جهان اسلام پاسخ بگوید (ص XI). او گفتمان خود را با اعتراض به کاربرد اصطلاح «بنیادگرایی اسلامی» در مطبوعات غرب در رابطه با تمام گروههایی که از سکولاریسم کمتری در حکومت طرفداری می کنند، آغاز می کند. او اشاره می کند که قبل از ۱۹۷۱، پاکستانی ها از یک رشته دیدگاههای سیاسی گسترده برخوردار بودند، اما اغلب آنها به اصول حکومت منتخب، برابری و عدالت اجتماعی اعتقاد داشتند. به نوشته او، طبقه متوسط به هیچ وجه در حمایت خود از سکولاریسم، یعنی ایدئولوژی مورد حمایت اکثر حرفه ای های پاکستان شرقی، متحد نبود.

تنها بخشی از همقطاران آنها در پاکستان غربی حامی این ایدئولوژی بودند. او در نتیجه گیری کتاب، این اندیشه را رد می کند که اسلام به طور یکپارچه یا به جانب سکولار شدن کامل حرکت می کند و یا به سوی بازگشت به یک مدل گذشته اسلام سیاسی. او پیش بینی می کند که لیبرالیسم اسلامی، یعنی ترکیبی از جنبشهای مذهبی و ناسیونالیستی، به عنوان ایدئولوژی اصلی جهان اسلام ظهور خواهد کرد.

تخصص داشتند، سازماندهی می شدند. آنها، چه در مقام مردم معمولی یا شخصیت های با نفوذ، تلاش می کردند با اجتناب از تمرکز قدرت، زندگی شخصی و دولت سازی را با هم آشتی دهند. این کتاب روشن می سازد که شیوه طرح سؤالات سیاسی و پاسخ به آنها در شرق باستان، شباهت بسیار نزدیک با همین مسایل در دنیای مدرن داشته است.

Richard G. Hovannisian and Georges Sabagh, *The Persian Presence in the Islamic World*, Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1998. 249 pages.

حضور ایران در جهان اسلام

این کتاب بر اساس سیزدهمین کنفرانس گیورگیو لوی دولو ویدا، که از ۱۰ تا ۱۲ می ۱۹۹۱ در دانشگاه کالیفرنیا در لوس آنجلس برگزار شد، استوار است. این کتاب در بر دارنده یک فصل مهم توسط احسان یارشاطر است که درباره سهم ایران و تاثیر آن بر توسعه تمدن اسلامی نوشته است. فصلهای دیگر کتاب سخنان سایر مشارکت کنندگان در کنفرانس پیرامون کشف جنبه های خاص حضور تاریخی ایران را ارائه می دهد. جرج سلیبا پیرامون علم و نجوم، آن ماری شیمل پیرامون شعر فارسی، و گرهارد بورینگ در

Peter Jackson, *the Delhi Sultanate: A Political and Military History*, Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1999. 325 pages.

سلطنت دهلی: یک تاریخ سیاسی و نظامی

سلطنت دهلی اولین دولت اسلامی در هندوستان بود و پایگاه اصلی اسلام در شبه قاره هند در قرون سیزدهم و چهاردهم میلادی محسوب می شد. نویسنده تاریخ سلطنت دهلی را از پایه گذاری اش در ۱۲۱۰ میلادی تا سقوط آن در ۱۴۰۰ میلادی پس از غارت دهلی توسط تیمور فاتح آسیای میانه، دنبال می کند.

Yves Schemel, *La Politique dans L'Ancient Orient*, Paris: Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, 1999. 450 pages.

سیاست در شرق باستان

نویسنده کتاب معتقد است که اصول و هنجارهای مدرن سیاست در شرق باستان وجود داشته اند. برای مثال او مدعی می شود که مصر و بین النهرین از قواعد بحث عمومی، رأی دادن، نمایندگی و قرارداد اجتماعی اطلاع داشتند. این قواعد توسط مردان و زنانی که در مدیریت امور عمومی

مورد مفهوم عرفانی زمان بحث می کنند. ایران بر مردمان ترک را ارائه می دهند.
اولگ گرابار، ادموند بوسورث و گرهارد
دوئرفر یافته های خود در مورد مینیاتورهای
ایرانی، تاریخ نگاری ماقبل مغولی، و تاثیر

ژوهرشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شروېشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی